

Jos J.A. van der Vaart (1919-2000)

Het moet in de late herfst van 1968 zijn geweest toen ik hem voor het eerst ontmoette. Jos van der Vaart, architect HBO, was doende voor de zojuist opgerichte geschied- en heemkundige vereniging, die voor 's-Hertogenbosch en omstreken van heel wat meer dan plaatselijke betekenis zou blijken, een hechte en verantwoorde grondslag uit te werken. Of de naam De Boschboom in dat stadium reeds vaststond? In elk geval gingen de gedachten uit naar een boom als teken, herinnerend aan ons oudste stadszegel.

Jos was boordevol ideeën, concreet en gericht op een vast plan: allereerst belangstelling voor ontstaan, ontwikkeling en locatie (van het gebouwde) in deze streken en, in engere zin, in 's-Hertogenbosch. Functies, of deze particulier gebruik of publiek domein betroffen: de gebouwen behoorden ze uit te stralen. Het herkennen vooral van oude bouwwijzen, gebruik van materialen en dergelijke, daarin was hij uitzonderlijk thuis; een fijn ontwikkeld gevoel voor mogelijkheden en wenselijkheden hielp hem daarbij en zijn 'architectenoog', gesteund door een goed geheugen met ruimtelijk inzicht, was ook voor talloze anderen van grote waarde. Hij releveerde vaak aan zijn tijd 'bij de Gemeente'; veel van zijn kennis van de bouwhistorie van deze stad moet wel aan die periode van zijn leven toegeschreven worden. Dat vaste plan, grondslag voor bestaan en uitgroei van De Boschboom, kende naast tal van deelgebieden, in hoofdzaak de verdieping van de kennis van de Bossche cultuurgeschiedenis, door studie en onderzoek van de vele facetten ervan; werkgroepen op diverse gebieden

zouden de ondersteuning vormen, de resultaten zouden kunnen bijdragen tot onderwerpen voor voordrachten en dergelijke. Op den duur leerden tijd en omstandigheden dat enige beperking geboden was; Jos van der Vaarts kennis en werklust voorzagen, nog meer zelfs dan voorheen, in lezingen en andere voordrachten.

Man van z'n woord

Organiseren ook leek zijn lust en zijn leven; dat gold ongetwijfeld mede de jaarlijkse excursies, vrijwel steeds begunstigd door mooi weer. Voorbereiding en begeleiding van zulke gezellige en leerzame tochten, ook naar het nabije buitenland, plachten met de uiterste zorg geregeld te zijn door deze 'man van z'n woord'. Die kenschets, ze past zo geheel en al bij Jos en diens houding ten opzichte van anderen. Ik heb altijd de indruk gehad dat hij, wat dat aangaat, zichzelf niet kon vergeven wat hij bij anderen nog excusabel achtte. Zekere rechtlijnigheid was hem allerminst vreemd; ze maakte hem te meer betrouwbaar en versterkte het gezag van zijn kennis. Hij is het gezicht van De Boschboom geworden: juist degene, die de vereniging vooral in haar beginfase nodig had. Iemand die geloofde – en dat ook als het ware uitstraalde – in de taak van De Boschboom: om ook anderen in dieper inzicht te laten delen.

Niet alle in grote verscheidenheid aangeboden bijdragen voor de nog zo prille Kring leken naar vorm of inhoud even geschikt voor de periodiek van de vereniging. Keuzen dienden te worden gemaakt; niet steeds eenvoudig wel nodig ter handhaving van het peil, dat de redactie zich gesteld had. Omdat ook Jos als voorzitter van De Boschboom met een en ander bemoeienis had moge hem zo'n beslissing wellicht wel eens als te rechtlijnig, weinig plooibaar hebben getekend. Kenmerkend was het grote voorbehoud dat hij koesterde ten aanzien van subsidies door de gemeente; slechts bij hoge uitzondering en dan nog voor ad-hoc-manifestaties leek hem zoiets op zijn plaats.

Bezielend voorzitter De Boschboom

Zijn vakkennis en inzicht door ervaring, historisch gevoel voor groei en ontwikkeling van een samenleving en (niet als z'n minste gave) de kunst met anderen om te gaan en hen te overtuigen, dat alles bestemde Jos tot richtend, leiding gevend element voor de beweging. Want zo zou ik De Boschboom willen typeren. Zijn gezag en kennis van zaken, ook van per-

sonen en omstandigheden buiten zijn geboortestad, hebben hem niet alleen in de aanvang maar gedurende de gehele periode van zijn letterlijk bezielend voorzitterschap van onze Kring voor Geschiedenis en Heemkunde De Boschboom gemaakt tot een instituut met erkend gezag en invloed. Alleen reeds zijn talrijke publicaties, planologische schetsen en tekeningen geven een beeld van zijn oeuvre, dat veel van zijn inspanningen 'achter' het aan de drukpers toevertrouwde doet bespeuren.

Op een op zijn initiatief georganiseerde studiemiddag ter gelegenheid van het 12^{1/2}-jarig bestaan van De Boschboom, in het kader van het Stadsvernieuwingsjaar 1980-1981 in 's-Hertogenbosch spraken een wethouder van Zwolle, de planoloog van Antwerpen, de stadsarchitect van Haarlem en een bouwondernemer, terwijl prof. drs. Van den Berg (Groningen) als voorzitter van het 'panel' optrad (zie *Boschboombladeren* nr. 27, 1981).

Binnenstadsproblematiek

De binnenstadsproblematiek kreeg speciale aandacht in de enquête 'Wensen van mensen' (*Boschboombladeren*, nr. 6, 1970). Bossche kerken (ten dele als objecten van bedreigd monumentenbezit) werden behandeld in de nrs. 21 en 22 van *Boschboombladeren*, juli 1977 en februari 1978.

Als voorproef van zijn publicaties op het terrein van de restauratie van de Bossche binnenstad en zijn liefde en belangstelling voor de religieuze elementen in het gebouwde Bossche 'stadsbeeld' mag gelden een tweetal bijdragen in *Brabantia* 18 (1969) nr. 1 en 17 (1968) nr. 5, over respectievelijk een pleidooi voor integrale aanpak van de Bossche binnenstad, met Thijs van de Griendt als medeauteur, en het bouwhistorische artikel betreffende de westtoren van de Sint-Jan, het laatste nota bene verschenen in de maand waarin De Boschboom werd opgericht. Een welbestede leven, ook van overheidswege onderscheiden met de Stadspenning, een levensgang, geleid door hoge religieuze beginselen en volgens de tradities van zijn familie actief deelnemend aan het leven van zijn parochie, aanvankelijk die van zijn geliefde Sint-Jan, de laatste dertig jaren van de aloude Sint-Cathrien, het is de gang geweest van een oprechte Bosscheenaar. Een ook die zijn kennis en inzicht aan velen met gulle hand placht uit te delen.

* P.F.Ch. Smit is ere-lid van De Boschboom